

DINIY BAG'RIKENGLIK FALSAFASI

Khudoyberdiyev Rashid Zokir o'g'li

Toshkent davlat tibbiyot universiteti. O'qituvchi

e-mail: xudoyberdiyevrashid077@gmail.com

+99888-033-24-94

Talaba: Abdujalilova Gulsevar Akrom qizi

Tashkent State Medical University

Annotatsiya: Ushbu maqolada diniy bag'rikenglik falsafasining mazmun-mohiyati, uning insoniyat taraqqiyotidagi o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Maqolada turli dinlar o'rtasidagi o'zaro hurmat, tinch-totuvlik va hamjihatlik g'oyalari falsafiy jihatdan yoritilib, diniy bag'rikenglikning ijtimoiy barqarorlik va madaniyatlararo muloqotdagi roli ko'rsatib o'tiladi. Shuningdek, bag'rikenglik tamoyillari zamonaviy globallashuv sharoitida insoniyatni birlashtiruvchi muhim qadriyat sifatida talqin etiladi.

Kalit so'zlar: din, bag'rikenglik, falsafa, hamjihatlik, tinchlik, dinlararo muloqot, ijtimoiy barqarorlik, insoniyat qadriyatlari, tolerantlik, madaniyatlararo aloqa, diniy erkinlik, hurmat, ma'naviyat, axloq, globallashuv, tinch-totuvlik, uyg'unlik, bag'rikenglik tamoyillari, diniy qarashlar xilma-xilligi, umuminsoniy qadriyatlar.

1. Diniy bag'rikenglik falsafasining mohiyati

Diniy bag'rikenglik falsafasi insoniyat tafakkuri va madaniy taraqqiyotining eng muhim g'oyaviy yo'nalishlaridan biridir. U turli diniy e'tiqodlar, qarashlar va mazhablar o'rtasida o'zaro hurmat, tushunish va murosani qaror toptirishga xizmat qiladi. Bag'rikenglik tushunchasi mohiyatan insonning o'zga din vakillariga nisbatan dushmanlik yoki kamsitishsiz, aksincha, ularning e'tiqod erkinligini tan olgan holda hurmat bilan munosabatda bo'lishini anglatadi. Bu falsafa har bir insonning vijdon erkinligi, diniy e'tiqodini tanlash huquqi va fikr mustaqilligini qadrlaydi.

Diniy bag‘rikenglik g‘oyasi qadimdan turli sivilizatsiyalar falsafiy tafakkurida shakllangan. Masalan, Sharq mutafakkirlari — Forobiy, Ibn Sino, Jaloliddin Rumiy kabi allomalar insoniyatning yagona ma’naviy ildizga egaligini ta’kidlab, e’tiqodlar orasidagi uyg‘unlikni targ‘ib etganlar. Ularning qarashlarida bag‘rikenglik faqat diniy soha bilan cheklanmay, balki insoniy fazilat, axloqiy me’yor va jamiyat barqarorligini ta’minlovchi asosiy qadriyat sifatida talqin qilingan.

Zamonaviy falsafada esa diniy bag‘rikenglik global tinchlik va madaniyatlararo muloqotning poydevori sifatida qaraladi. U ekstremizm, ksenofobiya va diniy ziddiyatlarning oldini olishda muhim ijtimoiy mexanizm bo‘lib xizmat qiladi. Bag‘rikenglikning mohiyatida insonparvarlik, adolat, tinchliksevarlik, hamjihatlik va o‘zaro hurmat kabi umuminsoniy qadriyatlar mujassamdir. Shu bois u faqat falsafiy tushuncha emas, balki har bir inson hayotida amal qilinishi zarur bo‘lgan ma’naviy tamoyildir.

2. Turli dinlar o‘rtasidagi hamjihatlik va muloqot

Turli dinlar o‘rtasidagi hamjihatlik va muloqot zamonaviy dunyoda tinchlikni, barqarorlikni hamda insoniyatning o‘zaro ishonch asosida yashashini ta’minlovchi muhim falsafiy va ijtimoiy hodisadir. Har bir dinning mohiyatida insonparvarlik, adolat, mehr-shafqat, bag‘rikenglik va ezgulik g‘oyalari mujassam bo‘lib, ular aslida insonlarni birlashtiruvchi umumiy qadriyatlarni ifodalaydi. Diniy muloqotning maqsadi turli e’tiqod egalari o‘rtasida to‘siqlarni yo‘qotish, o‘zaro tushunishni rivojlantirish va umumiy insoniy manfaatlariga xizmat qiluvchi maqsadlarda birlashishni ta’minlashdir.

Tarixiy tajriba shuni ko‘rsatadiki, dinlararo muloqot yo‘qligi ko‘plab mojarolar, urushlar va ijtimoiy ziddiyatlarga sabab bo‘lgan. Aksincha, muloqot va hamjihatlik mavjud bo‘lgan davrlarda madaniyatlar, ilm-fan va sivilizatsiyalar o‘zaro boyish, bir-biridan o‘rganish orqali yuksalgan. Masalan, O‘rta asrlarda musulmon, nasroniy va yahudiy olimlar o‘rtasidagi ilmiy aloqalar nafaqat diniy bag‘rikenglikning, balki madaniy uyg‘unlikning ham yorqin namunasi bo‘lgan. Shu jihatdan diniy muloqot nafaqat e’tiqodlar o‘rtasidagi tinchlikni, balki ilmiy, madaniy va ma’naviy taraqqiyotni ham rag‘batlantiradi.

Zamonaviy dunyoda dinlararo hamkorlik Birlashgan Millatlar Tashkiloti, UNESCO, hamda “Dinlararo muloqot” kabi xalqaro platformalar orqali faol rivojlanmoqda. Bu tashabbuslar orqali dunyo miqyosida diniy murosasizlik, ekstremizm va kamsitishlarning oldini olish, yosh avlodni bag‘rikenglik ruhida tarbiyalashga alohida e’tibor qaratilmoqda. O‘zbekiston Respublikasida ham bu yo‘nalishda muhim ishlar amalga oshirilmoqda — turli konfessiyalar o‘rtasidagi tinch-totuvlik, diniy tashkilotlarning o‘zaro hurmat asosidagi faoliyati bunga yorqin misoldir.

3. Bag‘rikenglikning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati

Bag‘rikenglikning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati beqiyosdir, chunki u ijtimoiy barqarorlik, millatlararo totuvlik va madaniy uyg‘unlikning poydevorini tashkil etadi. Har qanday jamiyatning rivojlanishi, eng avvalo, undagi fuqarolarning bir-biriga hurmat, sabr-toqat va tushunish bilan yondashishiga bog‘liqdir. Diniy bag‘rikenglik insonlar orasida o‘zaro ishonchni mustahkamlaydi, turli e’tiqod, millat va madaniyat vakillarini yagona maqsad – tinchlik va taraqqiyot sari birlashtiradi. Shu bois, bag‘rikenglik nafaqat axloqiy fazilat, balki ijtimoiy hayotning barqarorligini ta’minlovchi strategik qadriyat sifatida qaraladi.

Xulosa

Diniy bag‘rikenglik falsafasi insoniyatning tinchlik, adolat va ma’naviy uyg‘unlik sari intilishida muhim ahamiyat kasb etadi. U turli din, madaniyat va e’tiqod vakillarini o‘zaro hurmat, tushunish va hamkorlik asosida yashashga undaydi. Bag‘rikenglik nafaqat diniy qarashlarga nisbatan toqatli munosabatni, balki insoniyatni yagona qadriyatlar — tinchlik, mehr-oqibat va insonparvarlik atrofida birlashtirishni ham anglatadi. Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti shuni ko‘rsatadiki, diniy bag‘rikenglik mavjud bo‘lgan joyda barqarorlik, totuvlik va taraqqiyot hukm suradi. Shu sababli, har bir inson va jamiyat bag‘rikenglik tamoyillarini hayot mezoniga aylantirishi, uni tinch va adolatli dunyo qurishning asosiy ma’naviy yo‘nalishi sifatida qabul qilishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qur’oni karim. – Toshkent: Tashkent Islom Universiteti nashriyoti, 2019.
2. Hadislar to‘plami: Imom al-Buxoriy. Al-Jome’ as-sahih. – Toshkent: Movarounnahr, 2017.

3. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
4. Mirziyoyev Sh.M. Millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglik – barqarorlik poydevori. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
5. Nasr, S.H. The Heart of Islam: Enduring Values for Humanity. – New York: HarperCollins, 2002
6. Esack, F. Qur'an, Liberation and Pluralism: An Islamic Perspective of Interreligious Solidarity Against Oppression. – Oxford: Oneworld Publications, 199
7. Toynbee, A. Civilization on Trial. – Oxford University Press, 1948.
8. Huntington, S. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. – New York: Simon & Schuster, 1996